

339.56(497.7:100)"2024

Dragan Gjurchovski, Associate professor

International Slavic University „St. Nicholas“ R.N. Macedonia

Gorancho Jakimov, Assistant professor

International Slavic University „St. Nicholas“ R.N. Macedonia

Tane Dimovski, Ms.c

Ministry of foreign affairs and foreign trade, R.N. Macedonia

OTHER PEOPLE'S MONEY –THE REAL BUSINESS OF FINANCE

ABSTRACT: In recent years, the Macedonian economy has faced numerous challenges, including global economic instabilities, commodity price fluctuations, inflationary pressures, and disruptions in supply chains.

This paper aims to provide a comprehensive analysis of the foreign trade of the R.N. Macedonia in 2024, identifying key trends, major trading partners, and the sectors with the highest share in trade.

The analysis of the trade balance for 2024 reveals both challenges and opportunities for economic development. The decline in exports and imports compared to the previous year, along with the significant trade deficit, underscores the need for strategic reforms within the country's trade policy framework.

A comprehensive approach is required to enhance the competitiveness of Macedonian companies, including initiatives to streamline administrative procedures, invest in infrastructure, and support innovation in industry. Investments in technology, digitalization, and the modernization of production capacities should play a crucial role in boosting the competitiveness of the Macedonian economy on the global market.

KEYWORDS: foreign trade, R.N. Macedonia, 2024, future challenges.

СТОКОВА РАЗМЕНА НА Р.С. МАКЕДОНИЈА ВО 2024 ГОДИНА – ИДНИ ПРЕДИЗВИЦИ

АПСТРАКТ: Во последните години македонската економија се соочува со бројни предизвици, вклучувајќи глобални економски нестабилности, бранување на цените на производите, инфлациски влијанија и нарушувања во синџирите на снабдување.

Цел на овој труд е да се направи сеопфатна анализа на стоквата размена на Р.С. Македонија во текот на 2024 година, идентификувајќи ги главните трендови, клучните трговски партнери и секторите со најголемо учество во рамки на размената.

Анализата на стоквата размена на Р.С. Македонија во 2024 година укажува на низа предизвици и можности за економски прогрес. Падот на извозот и увозот во однос на претходната година, како и значителниот трговски дефицит, ја потенцираат потребата за стратешки реформи во рамки на трговската политика на земјата.

Постои потреба за воспоставување сеопфатен пристап за подобрување на конкурентноста на македонските компании, како и дополнителни иницијативи за

олеснување на административните процедури, инвестиции во инфраструктурата и поддршка за иновации во индустријата. Инвестициите во технологија, дигитализација и модернизација на производните капацитети треба да одиграат клучна улога за зголемување на конкурентноста на македонската економија на глобалниот пазар.

КЛУЧНИ ЗБОРОВИ: стокова размена, р.с. македонија, 2024 година, идни предизвици

ВОВЕД

Надворешната трговија е главен двигател на економскиот раст и развој на секоја држава, а за Р.С. Македонија таа има посебно значајна улога во одржувањето на економската стабилност. Извозот и увозот директно влијаат врз индустриското производство, вработеноста, фискалните приходи и платежниот биланс на земјата. Во претходниот период македонската економија се соочуваше со бројни предизвици, вклучувајќи глобални економски нестабилности, бранување на цените на сировините, инфлациски влијанија и нарушувања во синџирите на снабдување.

Цел на овој труд е да се направи сеопфатна анализа на стоковата размена на Р.С. Македонија во текот на 2024 година, идентификувајќи ги главните трендови, клучните трговски партнери и секторите со најголемо учество во рамки на размената. Преку анализа на факторите што влијаеле врз трговските текови, ќе се утврдат предизвиците со кои се соочува македонската економија и можните идни насоки за подобрување на трговската размена.

Истражувањето ќе опфати квантитативни податоци за извозот, увозот и трговскиот биланс, како и квалитативна анализа на економските, политичките и инфраструктурните фактори што ја определуваат надворешната трговија. Покрај тоа ќе се дадат препораки за предлог стратешки мерки кои би придонеле кон намалување на трговскиот дефицит, зголемување на конкурентноста на македонските компании и проширување на извозните пазари.

2.1. Стокова размена на Македонија во 2024 година

Вкупната вредност на извозот на стоки од земјата, во периодот од јануари до декември 2024 година изнесуваше 7.784.230 евра, при што беше забележан пад од 6,6% во однос на истиот период од претходната година. Вредноста на увезената стока во периодот јануари – декември 2024 година изнесуваше 11.066.641 евра што е за 0,8% помалку во споредба со истиот период од претходната година. Како резултат на ваквите движења трговскиот дефицит достигна 3.282.411 евра, а покриеноста на увозот со извоз, во периодот од јануари до декември 2024 година изнесуваше, 70.3%.

Обем на размена, I – XII 2024 година	Покриеност на увозот со извоз
18.850.871 евра	70.3%

Во анализираниот период, во рамки на македонскиот извоз доминираа неколку производни групи, меѓу кои најголемо учество имаа катализаторите на носачи со благородни метали или нивни соединенија, сетовите на проводници за палење и слично, за возила, авиони или бродови, деловите на седишта од

подгрупата 821.1 и други катализатори на носачи. Во делот на увозот најголемо учество имаа нафтените масла и маслата добиени од битуменозни минерали (освен сурови), другите метали од платинската група и нивни легури, необработени или во облик на прав, платината и легурите на платина, необработени или во прав и други моторни возила за превоз на лица.

Гледано според вкупниот обем на надворешнотрговската размена, најголеми трговски партнери на Македонија во 2024 година се Германија, Велика Британија, Грција, Кина и Србија. Германија останува најзначајниот партнер на Македонија со најголем обем на размена со нашата земја од 4.299.388 евра и најголем удел во извозот (3.096.495 евра), додека пак во делот на увозот предничи Велика Британија со 1.221.635 евра.¹

Приложените податоци покажуваат одредена нестабилност во трговијата, што укажува на потребата од стратешко реструктурирање на извозот и намалување на зависноста од одредени сектори.

2.2. Фактори на влијание на трговијата во текот на 2024 година

Глобалните и регионалните економски текови играат значајна улога во креирањето на трговската размена на Македонија. Во 2024 година македонската економија беше изложена на неколку клучни фактори што директно влијаеја врз трговијата.

Глобалниот економски раст во 2024 година остана нестабилен поради континуираните последици од претходните финансиски кризи, инфлацијата и нарушувањата во синџирите на снабдување. Намалената побарувачка за одредени индустриски производи во Европската Унија, која претставува главен пазар за македонскиот извоз, доведе до пад во производствените сектори што зависат од странски нарачки. Дополнително, цените на сировините, особено металите и нафтените деривати, останаа нестабилни, што придонесе за зголемување на неизвесноста кај македонските извозници и увозници.

Во 2024 година Македонија продолжи да ги применува трговските договори склучени со Европската Унија преку Спогодбата за стабилизација и асоцијација, како и ЦЕФТА - договорот со земјите од Западен Балкан. Сепак, останаа присутни одредени бариери како што се административните пречки, несоодветната инфраструктура на граничните премини и различните регулаторни стандарди. Дополнително, политичките случувања во регионот, трговските тензии и геополитичките влијанија, негативно се одразија на обемот на трговската размена со соседните земји.

Во текот на 2024 година инфлацијата во еврозоната и нестабилноста на цените на енергенсите продолжија да влијаат врз економиите зависни од увоз, како што е Македонија. Цените на електричната енергија и нафтените деривати останаа високи што придонесе за зголемување на производствените трошоци за македонските компании. Зголемените транспортни трошоци ја намалија конкурентноста на извозниците, особено во автомобилската и металопреработувачката индустрија. Инфлациските притисоци доведоа до зголемени цени на домашниот пазар што придонесе за намалување на реалните приходи и куповната моќ, индиректно влијаејќи и врз трговијата.²

1 СООПШТЕНИЕ Стокова размена со странство, јануари - декември 2024, 06.02.2025 Year LXIII No: 7.1.25.02, Државен завод за статистика на Македонија

2 КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА, МФРСМ.Ф.8.5/9-2 септември 2024 година, Министерство за финансии

Македонската Влада во текот на 2024 година спроведе повеќе економски политики насочени кон стимулирање на извозот кои вклучуваа одредени фискални олеснувања за извозно ориентираните компании, поддршка за малите и средни претпријатија за настап на странските пазари, како и инвестиции во индустриските зони за привлекување странски инвестиции. Сепак, и покрај овие мерки, ефектите врз зголемување на извозот беа ограничени поради глобалните економски фактори и зависноста на земјата од неколку главни трговски партнери.³

2.3. Идни правци на дејствување за подобрување на стоковната размена

Во услови на глобална економска нестабилност и намалена побарувачка, Македонија треба да преземе проактивни мерки за унапредување на својата трговска размена. Ова подразбира стратешко реструктурирање на извозот, подобрување на конкурентноста на домашните компании и намалување на зависноста од увозот на критични производи.

Во рамки на моменталната структура на извозот доминираат неколку индустрии, а предничат автомобилската и металопреработувачката индустрија. Ова ја прави македонската економија ранлива на надворешни шокови. За да се намали ризикот, неопходно е поттикнување на развојот на нови индустрии, особено во секторите со висока додадена вредност, како што се информатичките технологии, фармацевтската и прехранбената индустрија, стимулирање на малите и средни претпријатија за извоз на нови производи, олеснување на административните процедури за извозници, зголемување на конкурентноста преку инвестиции во технологија и иновации.⁴

Македонските компании честопати се соочуваат со проблеми во продуктивноста и квалитетот на производите поради застарена технологија. За да се зголеми конкурентноста, потребни се државни и приватни инвестиции во насока на модернизација на производствените капацитети, поттикнување на истражување и развој во стратешките индустрии, поддршка за дигитализација на претпријатијата и автоматизација на процесите, подобрување на инфраструктурата за логистика и транспорт.⁵

Логистичките трошоци во земјава остануваат релативно високи, што влијае врз цените на извозните производи. Со цел да се подобри конкурентноста потребно е инвестирање во модернизација на транспортната инфраструктура, особено во железничкиот и патниот сообраќај, намалување на административните пречки на границите преку дигитализација на царинските процедури, развој на логистички центри кои ќе обезбедат поефикасно складирање и дистрибуција на стоките.⁶

Во 2024 година, македонскиот извоз остана фокусиран на неколку главни пазари, како Германија и Велика Британија. За да се намали зависноста, потребно е активна државна поддршка за отворање нови пазари преку економска дипломатија, потпишување нови билатерални договори со земји надвор од Европа, како што се Блискиот Исток, Африка и Азија, зголемена промоција на македонските производи на меѓународни саеми и конференции.

Трговскиот дефицит укажува на висока зависност од увоз, особено за

3 КВАРТАЛЕН ИЗВЕШТАЈ МАЈ 2024, Народна банка на Македонија

4 СТРАТЕГИЈА ЗА ПРОМОЦИЈА НА ИЗВОЗОТ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА 2024 – 2027, СО АКЦИСКИ ПЛАН 2024 – 2025, Јануари 2024 година, Влада на Р.С.Македонија – Министерство за економија

5 Водич за извоз, investnorthmacedonia.gov.mk

6 customs.gov.mk

енергенти и стратешки сировини. За намалување на оваа зависност треба да се спроведат мерки за поттикнување на домашното производство на основни сировини и енергенти, стимулирање на користење обновливи извори на енергија за намалување на увозот на нафта и гас, како и развој на политики за индустриска замена на увезените производи со домашни алтернативи.

ЗАКЛУЧОК

Анализата на стоковата размена на Р.С. Македонија во 2024 година укажува на низа предизвици и можности за економски прогрес. Падот на извозот и увозот во однос на претходната година, како и значителниот трговски дефицит, ја потенцираат потребата за стратешки реформи во рамки на трговската политика на земјата. Главните трговски партнери, како што се Германија, Велика Британија, Грција, Кина и Србија остануваат клучни за македонската економија, но постои ризик од прекумерна зависност од ограничен број пазари и сектори.

Факторите што влијаеа врз трговската размена во 2024 година, вклучително глобалната економска нестабилност, инфлацијата, нестабилноста на цените на енергенсите и административните бариери, укажуваат на потребата за воспоставување сеопфатен пристап за подобрување на конкурентноста на македонските компании. Владините мерки за поттикнување на извозот имаа ограничен ефект, што укажува на потребата од дополнителни иницијативи, како што се олеснување на административните процедури, инвестиции во инфраструктурата и поддршка за иновации во индустријата.

За да се влијае во насока на подобрување на трговската размена, неопходно е реструктурирање на извозната структура со фокусирање на индустрии со висока додадена вредност, проширување на пазарите преку економска дипломатија и зголемена државна поддршка за домашните компании. Инвестициите во технологија, дигитализација и модернизација на производните капацитети треба да одиграат клучна улога за зголемување на конкурентноста на македонската економија на глобалниот пазар.

Во периодот што следи Р.С. Македонија треба да се фокусира на диверзификација на економијата, поттикнување на одржлив раст и намалување на зависноста од одредени трговски партнери и сектори. Само преку стратешки пристап кон трговската политика, земјата ќе може да го намали трговскиот дефицит, да го зголеми извозот и да обезбеди долгорочна економска стабилност.

БИБЛИОГРАФИЈА И ИНТЕРНЕТСКИ СТРАНИЦИ

1. КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА, МФРСМ.Ф.8.5/9-2 септември 2024 година, Министерство за финансии;
2. КВАРТАЛЕН ИЗВЕШТАЈ МАЈ 2024, Народна банка на Македонија;
3. Pomfret, R. (1991), „International Trade, an introduction to theory and policy,, , Basell Blackwell, Cambridge – Massachesetts, Oxford
4. СООПШТЕНИЕ Стокова размена со странство, јануари - декември 2024, 06.02.2025 Year LXIII No: 7.1.25.02, Државен завод за статистика на Македонија;
5. СТРАТЕГИЈА ЗА ПРОМОЦИЈА НА ИЗВОЗОТ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА 2024 – 2027, СО АКЦИСКИ ПЛАН 2024 – 2025, Јануари 2024 година, Влада на Р.С.Македонија – Министерство за економија;
6. Водич за извоз, investnorthmacedonia.gov.mk
7. Winham, G.R. (1992), The Evolution of International Trade Agreements, University of Toronto Press, Toronto
8. www.customs.gov.mk
9. www.finance.gov.mk
10. www.nbrm.mk
11. www.stat.gov.mk
12. www.vlada.mk